

GLOBALNÉ ROZVOJOVÉ VZDELÁVANIE – CESTA KU GLOBALNEMU OBČIANSTVU A K ZODPOVEDNÉMU PÔSOBENIU NA GLOBALNOM TRHU

Eva Svitačová, Anna Mravcová, Tímea Zaťková

Abstrakt: Do nových kurikulárnych dokumentov vzdelávacích programov preniká fenomén globálneho rozvojového vzdelávania, ktorý možno chápať ako jeden z nástrojov na dosiahnutie komplexných vedomostí o rozvojovej problematike a vzájomnej závislosti medzi lokálnymi a globálnymi problémami. Za účelom komplexnejšej prípravy budúcich ekonomických aktérov pre zodpovedné pôsobenie v spoločnostiach, v ktorých budú realizovať svoje profesijné činnosti a preberať na seba globálnu zodpovednosť, je dôležité implementovať tento fenomén do školského kurikula na ekonomických fakultách. Jeho cieľom je vychovávať globálnych občanov a súčasne zodpovedných odborníkov pre globálny trh.

Kľúčové slová: globálne rozvojové vzdelávanie, globálne občianstvo, globálny trh, ekonomické fakulty, spoločenská zodpovednosť

GLOBAL DEVELOPMENT EDUCATION—THE WAY TOWARDS A GLOBAL CITIZENSHIP AND TO A RESPONSIBLE ACTING ON THE GLOBAL MARKET

Abstract: The phenomenon of global development education, which can be understood as a tool to achieve complex knowledge of development issues and interdependencies between local and global problems, is becoming part of new curricular documents. In order to achieve a more complex training of future economic actors acting responsibly in the society in which they carry out their professional activities and take on global responsibility, it is important to implement this phenomenon into the school curriculum at economic faculties. The aim is to educate global citizens and at the same time responsible experts for the global market.

Key words: global development education, global citizenship, global market, economic faculties, social responsibility

Globalizácia sveta patrí medzi megatrendy vývoja spoločnosti a niet pochýb o tom, že ovplyvňuje nielen ekonomiku, ale aj kultúru, politiku, vedu, techniku a vzdelávanie. Najmä od konca 80. rokov prechádza vzdelávanie vo viacerých krajinách Európy zásadnými zmenami, ktoré súvisia s procesmi globalizácie a európskej integrácie.

S prechodom spoločnosti od industriálnej k informačnej či vedomostnej spoločnosti, vzniká potreba zabezpečovať dlhodobú konkurencieschopnosť jednotlivých krajín Európy aj vďaka prispôbeniu vzdelávacieho systému novým potrebám. V novej spoločnosti, spoločnosti obrovského technologického rozmachu a výrazných globalizačných tendencií, sa kapitálom stávajú informácie, vedomosti, poznatky, a tak aj pred pedagogikou stoja aktuálne úlohy, ktoré sú výzvou aj pre celý vzdelávací systém. Úlohou oboch vzdelávacích prístupov globálneho vzdelávania, ako aj globálneho rozvojového vzdelávania¹, je globálnu a európsku dimenziu implementovať do myslenia ľudí. Konkrétnejšie, posilňovať zodpovednosť žiakov, študentov, ako aj verejnosti za hospodársky, politický, sociálny a kultúrny vývoj sveta, ako aj za udržateľnosť životného prostredia v lokálnom i globálnom meradle. Viest ich k hlbšiemu porozumeniu rôznorodosti a nerovnosti vo svete, odhaľovať príčiny ich existencie a možnosti riešenia mnohých ďalších problémov, ktoré sa hromadia v súčasnom svete.

Vzhľadom na prípravu budúcich absolventov ekonomických fakúlt na globálne občianstvo a aj vzhľadom na to, že budú pôsobiť v rôznych ekonomických inštitúciách na globalizujúcom sa trhu, vychádzame z toho, že nový vzdelávací prístup – globálne rozvojové vzdelávanie by mal byť implementovaný do edukačného procesu na všetkých univerzitách a fakultách s ekonomickým zameraním. Jeho úlohou je vychovávať plnoprávných občanov 21. storočia – globálnych občanov, a zároveň pripravovať zodpovedných odborníkov z oblasti ekonomiky pre rôzne sféry a pozície v národnom aj svetovom hospodárstve. Príprava študentov na ich zodpovedné občianske pôsobenie nielen v regionálnom a národnom kontexte, ale v súčasnosti už i v globálnom svete a rovnako príprava na ich odbornú prax v rôznych inštitúciách na rodiačom sa svetovom trhu, sú v súčasnosti naozaj náročné a na ekonomických fakultách sa realizujú prostredníctvom výučby viacerých predmetov, zaradených v študijných programoch. Pritom sa nazdávame, že v edukačnom procese na ekonomických fakultách sa doposiaľ venuje málo pozornosti príprave budúcich ekonómov na život v globálnom prostredí, mimo štátu, kde budú musieť plniť náročné úlohy a stretávať sa s rôznymi

¹ Odborníci v rezorte školstva používajú častejšie termín „globálne vzdelávanie“ a odborníci z oblasti rozvojových politik pre rozvojové krajiny zasa inklinujú skôr k termínu „rozvojové vzdelávanie“.

spoločenskými problémami a prekážkami. Súčasne uvádzame niektoré dôvody, ktoré vyvolávajú potrebu implementovať do edukačného procesu nový prístup vo vzdelávaní – globálne rozvojové vzdelávanie, ktorý im umožní získavať ďalšie potrebné vedomosti, ako aj sociálne zručnosti či spôsobilosti, ktoré budú potrebovať ako globálni občania, a zároveň ako odborníci v oblasti ekonomiky. Zvlášť dôležitým predpokladom je, že tento nový vzdelávací prístup bude u nich formovať zodpovedný vzťah ku všetkým činnostiam, ktoré sa realizujú na svetovom trhu, ku všetkým subjektom, ktoré sa doňho zapájajú alebo ktorých budú svojimi činnosťami zasahovať a v neposlednom rade aj zodpovedný prístup voči prírode.

1 Výhodiská

Práve ľudský kapitál patrí medzi významné faktory rastu a prosperity ekonomiky a ako sa uvádza: „Schopnosť jednotlivcov a krajín profitovať zo vznikajúcej vzdelanostnej ekonomiky závisí do veľkej miery od ľudského kapitálu – od vzdelania, zručností, nadania a schopnosti ľudí“ (OECD Štúdie, 2007, s. 1). Ľudský kapitál sa poníma ako výsledok investícií do znalostí, schopností či zručností, pričom táto investícia môže mať podobu formálneho vzdelávania, školenia alebo praktického učenia. Ekonomovia ho zaraďujú medzi faktory, ktoré podstatne ovplyvňujú produktivitu práce, čo sa odráža napríklad v nárokoch zamestnávateľov na zamestnancov. Vychádzajú z toho, že kvalitné vedomosti a zručnosti v súčasnosti umožňujú zvládať náročné úlohy v zamestnaní, čím nepochybne zvyšujú hodnotu pracovnej sily na trhu práce. Aj z tohto dôvodu sú nové požiadavky na ľudský kapitál jednou z dôležitých výziev pre vzdelávacie inštitúcie v súčasnom svete. Ich úlohou je dostatočne pripravovať budúcich ekonómov na to, aby zvládali požiadavky, ktoré na ich prácu kladie nová ekonomika², ako produkt globalizácie, ale i prostredie, v ktorom budúci ekonómovia budú realizovať svoju prax. V súčasnosti už totiž ekonomické fakulty pripravujú absolventov pre pôsobenie na globálnom trhu, ktorý v sebe skrýva obrovský potenciál, no súčasne prináša mnohé hrozby a riziká, s ktorými sa budú musieť absolventi ekonomických fakúlt vyrovnávať. Práve k tomu im môžu napomáhať nové vzdelávacie prístupy, ktoré sa postupne implementujú do edukačného procesu na školách, medzi ktoré patrí aj globálne rozvojové vzdelávanie.

² Teoretici kladú vznik novej ekonomiky do obdobia začiatku 70. rokov 20. storočia a spájajú ho s nástupom informačnej spoločnosti a s ňou spojeným pretváraním ekonomického poriadku. Predstavuje stupeň rozvoja ekonomiky, v ktorom sa hodnoty tvoria vedomosťami, kvalifikáciou a v ktorej kľúčové komodity vo vzájomných vzťahoch medzi subjektmi predstavujú internet, databázy údajov a telekomunikácie.

Oba prístupy – globálne vzdelávanie aj globálne rozvojové vzdelávanie – súvisia so snahou postupne implementovať do procesu výchovy a vzdelávania globálnu a európsku dimenziu. Ide o spoločnú snahu európskych krajín, ktorá vyplýva z niektorých európskych programov. Ako sa uvádza: „Na účely národnej stratégie sa bude na Slovensku používať termín globálne vzdelávanie, ktoré je vnímané ako zastrešujúci princíp. Jeho súčasťou je globálne rozvojové vzdelávanie (vzdelávanie o problematike rozvojových krajín a chudoby vo svete), environmentálne vzdelávanie, multikultúrne vzdelávanie, mierové vzdelávanie, ako aj vzdelávanie k ľudským právam v globálnom kontexte“ (Národná stratégia, 2012, s. 1).

Globálne rozvojové vzdelávanie (ďalej GRV), ktoré kladie dôraz na rozvíjanie takých hodnôt ako solidarita, tolerancia, demokracia, ľudské práva a podobne, sa od polovice 80. rokov postupne stávalo nevyhnutnou súčasťou vzdelávania vo vyspelých spoločnostiach. Ako podotýka M. Cenker, „jedným z dôsledkov istého partikularizmu vo vývoji globálneho aj rozvojového vzdelávania je ich rôznorodá interpretácia a praktická aplikácia. Čo sa v jednej krajine chápe ako rozvojové vzdelávanie, je inde globálne vzdelávanie a naopak. Inde sa zas v snahe o konceptuálny synkretizmus používa výraz globálne rozvojové vzdelávanie. Obsah jednotlivých pojmov však nie je presne definovaný, a preto pre samotné globálne či rozvojové vzdelávanie existuje množstvo rôznych významov“ (Cenker, 2013, s. 7). Napríklad v Čechách sa toto vzdelávanie chápe ako „celoživotný vzdelávací proces, ktorý prispívá k pochopení rozdiľů a podobností medzi životy ľudí v rozvojových a rozvinutých zemích a usnadňuje porozumení ekonomickým, sociálnym, politickým, environmentálnym a kultúrnym procesům, ktoré je ovlivňují. Rozvíjí dovednosti a podporuje vytváření hodnot a postojů tak, aby lidé byli schopni a ochotni aktivně se podílet na řešení lokálních a globálních problémů. Globální rozvojové vzdělávání směřuje k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život“ (Národní strategie, 2011, s. 5). Úlohou tohto vzdelávania je viesť k hlbšiemu porozumeniu príčin globálnych problémov, rôznorodostí a nerovností vo svete, a rovnako vzbudzovať u žiakov a študentov zodpovednosť za vytváranie sveta, v ktorom by všetci mali žiť dôstojne.

2 Globálne rozvojové vzdelávanie a výchova ku globálnemu občianstvu na ekonomických fakultách

Či chceme, alebo nie, globalizujúci sa svet zasahuje do každej oblasti nášho života. Výchova ku globálnemu občianstvu je v súčasnosti nevyhnutná predovšetkým z dôvodu skutočnosti, že súčasný svet predstavuje akýsi previa-

zaný globalizovaný komplex. Udalosti nadobúdajú globálny rozmer a problém, ktorý sa vyskytne v jednej krajine, môže zasiahnuť celý svet³. Proces GRV tak predstavuje zrejme najefektívnejšiu snahu do edukačného procesu zaviesť celosvetovú dimenziu, prepletenu so súbežne prebiehajúcou európskou integráciou⁴. Oba tieto procesy okrem priameho vplyvu na svetovú aj národnú ekonomiku, ovplyvňujú danú oblasť aj prostredníctvom nových inštitútov, ako je globálne a európske občianstvo a výchova k nim. Súčasná situácia si vyžaduje skutočne seriózný prístup k tejto problematike. Preto so zvyšujúcou sa intenzitou znalosti o nej bolo v posledných rokoch vydaných niekoľko európskych, ako aj medzinárodných dokumentov poukazujúcich na význam globálneho vzdelávania a globálneho rozvojového vzdelávania. Výchova ku globálnemu občianstvu a na regionálnej úrovni aj k európskemu občianstvu, ako jeho nevyhnutná súčasť, preto nadobúda stále vyšší význam a svoje miesto zastáva aj v daných dokumentoch. Jeden z takýchto najvýznamnejších dokumentov predstavuje *Maastrichtská deklarácia rozvojového vzdelávania* (The Maastricht Global Education Declaration, 2002) vydaná pod záštitou Rady Európy v roku 2002, ktorá pracuje s definíciou GRV vytvorenou v rámci North South Centre Council of Europe (NSC) a hovorí o viacerých rozmeroch, zaraďovaných pod globálne vzdelávanie, ktoré definuje nasledovne: „Globálne vzdelávanie je vzdelávanie, ktoré otvára myseľ a oči ľudí voči komplexnejšej realite sveta a prebúdzá potrebu prispieť k väčšej spravodlivosti, rovnosti a ľudským právam pre všetkých. Globálne vzdelávanie zahŕňa rozvojové vzdelávanie, vzdelávanie o ľudských právach, o udržateľnom rozvoji, o mieri a prevencii konfliktov, interkultúrne a multikultúrne vzdelávanie, smerujúce ku globálnym dimenziám vzdelávania k občianstvu“ (Global Education Guidelines, 2012). Za jednu z primárnych úloh globálneho vzdelávania je preto považované poskytovanie dostatočných informácií vybraným cieľovým skupinám, ktoré by uľahčili porozumenie sociálnym, environmentálnym, ekonomickým a politickým procesom vo svete, a pomohli by tak formovať globálne občianstvo a postoje z neho vyplývajúce.

Už z uvedeného vyplýva, že výchova ku globálnemu občianstvu a predovšetkým k jeho aktívnej dimenzii predstavuje v súčasnej globalizovanej spoločnosti priam nevyhnutnosť. Svet je dnes prepojený viac než kedykoľvek

³ Ako príklad môžeme uviesť svetovú krízu, ktorá vypukla v roku 2008 a dodnes sa z nej mnoho krajín, ktoré s jej vypuknutím nemali nič spoločné, nemôže spamätať.

⁴ Európska únia predstavuje v súčasnosti jedného z najvýznamnejších podporovateľov v oblasti GRV a v súvislosti so zvyšovaním európskeho povedomia. V roku 2012 bolo tiež v Európskom parlamente prijaté písomné vyhlásenie o rozvojom vzdelávaní a aktívnom globálnom občianstve, zamerané práve na posilňovanie politik zameraných na túto problematiku, a to ako na národnej, tak aj na európskej úrovni. Súčasťou tohto vyhlásenia je aj prejavovaná snaha vymedziť úlohu občanov v problematike rozvojového vzdelávania (Flašíková-Beňová, 2012).

predtým a primárne z tohto dôvodu je nevyhnutné vychovávať občanov k tomu, aby sa boli schopní orientovať v tomto globálnom prostredí a prispôsobovať sa jednotlivým globalizačným procesom. Stáva sa tak primárnou povinnosťou jednotlivých relevantných inštitúcií zabezpečovať im výchovu ku globálnemu a na nižšej úrovni v danom regióne aj európskemu občianstvu, aby sa tak najmä mladá generácia dokázala zorientovať v súčasnom svete plnom rýchlych, často neočakávaných zmien a dostatočne tak pochopila fungovanie sveta z globálnej perspektívy (Suchožová, 2013, s. 12–13).

Okrem spomínanej Maastrichtskej deklarácie rozvojového vzdelávania patrí medzi významné taktiež zriadená komisia v rámci organizácie UNESCO – *Komisia UNESCO pre rozvoj vzdelávania pre 21. storočie*. Tá v rámci svojej činnosti definovala základné piliere pre výchovu ku globálnemu občianstvu, poukazujúce na vzdelávacie potreby svetovej spoločnosti v blízkej budúcnosti. Zo stratégie UNESCA však tiež okrem iného vyplýva predpoklad, že vzhľadom na znižujúce sa súčasné postavenie občana v spoločnosti možno v blízkej budúcnosti očakávať, že sa bude, ako reakcia na tento jav, jeho pozícia predovšetkým v oblasti aktívnej participácie na živote demokratickej spoločnosti posilňovať (Suchožová, 2013, s. 12–15).

V rámci Rady Európy bol tiež okrem uvedenej deklarácie vytvorený samostatný projekt s ústrednou témou *výchova ku globálnemu demokratickému občianstvu*, ktorý je zameraný predovšetkým na podporu mladých občanov v multikultúrnej spoločnosti, orientovanej najmä na rozvoj kultúry, ľudských práv, sociálnej súdržnosti, vzájomného porozumenia, solidarity a rozvíjania kompetencií v tzv. učiacej sa spoločnosti (Lysý, 2007, s. 82–88) s primárnym cieľom vychovávať plnoprávných občanov 21. storočia (Deklarácia, 1999).

Táto povinnosť výchovy mládeže by nemala ani v najmenšom obchádzať (okrem mnohých iných univerzít a fakúlt) ekonomické fakulty. Pretože popri kultúrno-spoločenskom rozmere je možné globalizačné procesy pozorovať najmä v ekonomickej oblasti, a to či už v jej pozitívnych, alebo negatívnych prejavoch. Preto sa nám javí nevyhnutné intenzívne zavádzať na ekonomických fakultách GRV a v jeho rámci výchovu ku globálnemu občianstvu. Svetové hospodárstvo, podnikanie a iné ekonomické oblasti sa stále viac globálne prepájajú, a tak na to, aby absolventi jednotlivých ekonomických fakúlt mohli na nové a neustále sa meniace podmienky pružne a schopne reagovať, je potrebné ich globálne vzdelávať a klásť primeranú dôležitosť na výchovu týchto mladých globálnych občanov, pretože dnes je hlavnou formou kapitálu práve miera informovanosti a vzdelanosti. Vo svete je stále frekventovanejší pohyb osôb, tovaru, služieb a kapitálu (hoci v globálnom rozmere existujú stále určité prekážky týchto slobôd, v priestore európskeho spoločenstva tieto predstavujú hlavné ekonomické slobody s minimálnymi

obmedzeniami), a preto je potrebné oboznamovať mladých občanov a budúcich odborníkov v oblasti ekonomiky najmä s hospodárskymi právami, ale aj povinnosťami, ktoré im prináležia v globálnom ekonomickom priestore. Ako už aj mnohí politickí filozofi začiatkom novoveku upozorňovali, najvýznamnejším prostriedkom na realizáciu tohto cieľa, a teda kreovania plnoprávných občanov, je výchova k občianstvu.

Mnohé európske aj globálne stratégie sa taktiež zhodli na tom, že v dnešnej spoločnosti je potrebné podporovať formálnu, ale aj neformálnu formu výchovy k občianstvu. Ako píše napríklad Šťáhel (2012, s. 86), „plnohodnotným, teda socializovaným občanom sa človek stáva až výchovou“. Zároveň jednotlivé stratégie definujú štyri hlavné oblasti výchovy, a to ľudské práva, demokracia, pokrok a mier. Ako uvádza Lysý (2007, s. 88), „cieľom globálnej výchovy je viesť občanov všetkých vekových skupín k pochopeniu, že svet je vzájomne závislý a prepojený systémom kultúr a činností, že lokálne rozhodnutia ovplyvňujú a súčasne sú ovplyvňované globálnymi problémami“. O to viac to platí pri výchove budúcich absolventov ekonomických fakúlt a odborníkov na túto problematiku. Je tak nevyhnutné, aby sa predovšetkým mladí, najmä ekonomicky zameraní ľudia, naučili orientovať sa v nových súvislostiach, problémoch a dynamických zmenách, ktoré prináša moderná globalizovaná spoločnosť a globálny trh, a mohli sa tak stať zodpovednými občanmi nielen v regionálnom a národnom kontexte, ale dnes už najmä v globálnom svete. Neodmysliteľnú rolu v tejto výchove má preto tiež rozvoj interkulturalizmu⁵, ktorý má predstavovať hlavný zdroj zvyšovania zodpovednosti občanov, do veľkej miery v ekonomickej oblasti, ale aj iných oblastiach. Interkulturalizmus požaduje rešpektovanie univerzálnych ľudských práv, rovnosti, spravodlivosti, z čoho plynie posilňovanie vedomia konať nenásilne. V tejto výchove nemá ísť len o odovzdávanie znalostí, ale predovšetkým o učenie k aktívnemu využívaniu občianstva na globálnom trhu. Príručka globálneho občianstva definuje „globálne občianstvo, respektíve svetoobčianstvo, ako proces nadobúdania zodpovednosti za svoje okolie, za ľudí okolo nás a za spoločnosť, ktorej sme súčasťou“ (Kronegger, Mrak, Suša, 2010, s. 4).

Keďže globálne vzdelávanie je procesom, ktorý má za úlohu prispieť k aktívnemu prístupu riešenia súčasných svetových problémov, globálne občianstvo a výchova k nemu tvoria neoddeliteľnú súčasť tohto procesu. Jednou z dominantných úloh ekonomických fakúlt v súčasnosti sa stáva výchova k tomuto novému typu príslušnosti k spoločnosti. Pretože v tomto smere môžeme aplikovať aj vyjadrenie, že výchovu k občianstvu (v tomto prípade

⁵ Tento pojem predstavuje šírenie vzájomného pochopenia a rešpektovania medzi členmi rôznych kultúrnych skupín.

už globálnemu občianstvu) „tak možno vnímať ako protitiah k atomizujúcim tendenciám trhovej spoločnosti s dominantným vplyvom konzumerizmu a ekonomizmu“ (Sťahel, 2012, s. 89). Iba pomocou nej je možné rozvíjať rôzne dimenzie občianstva, „... aby súčasný systém výchovy k občianstvu naďalej pripravoval občanov k zodpovednému riešeniu spoločných úloh, ktorým budú už v blízkej budúcnosti musieť čeliť“ (tamtiež). Najmä študenti tak majú byť motivovaní ku globálnej zodpovednosti a plne si uvedomovať, že v dnešnej celosvetovo prepojenej spoločnosti môžu svojou aktívnou participáciou na politickom živote, zodpovedným nakupovaním, ako aj prístupom k životnému prostrediu a vzájomnou toleranciou ovplyvňovať celý svet (Suchožová, 2013, s. 12–15). Pre tento cieľ je tiež potrebné rozvíjanie kritického myslenia a schopnosti kooperovať.

Globálne občianstvo a výchova k nemu, sú už dnes implementované do mnohých predmetov vyučovaných aj na ekonomických fakultách a predstavujú dôležitú súčasť takých z nich, ako napríklad Európske integračné procesy, Výchova k občianstvu, ktoré venujú pozornosť globalizácii. Svetoobčianstvu a aktívnej participácii na globálnej spoločnosti je na ekonomických fakultách venovaná pozornosť napríklad v predmetoch Medzinárodné vzťahy či Teória politiky. Aj keď problematika globálneho občianstva patrí k súčasným významným prierezovým témam viacerých disciplín, mohla by spadať pod nový samostatný predmet, ktorý zatiaľ absentuje (vychádzame z našej analýzy verejne dostupných učebných plánov na internetových stránkach slovenských vysokých škôl) aj v edukačnom procese ekonomických fakúlt na Slovensku, a to predmet Globálne rozvojové vzdelávanie.

3 Globálne rozvojové vzdelávanie – cesta k zodpovednému podnikaniu na globálnom trhu

Okrem toho, že budúci ekonómovia budú globálnymi občanmi, ktorí si majú uvedomovať svoje úlohy pri riešení javov na *globálnej* úrovni, globalizačný proces je nepochybne podnetom a výzvou k rešpektovaniu požiadavky spoločenskej zodpovednosti vo všetkých oblastiach života, a tak aj v ekonomike a v podnikaní. Požiadavku spoločenskej zodpovednosti⁶ možno pokladať za odpoveď na požiadavku ochrany pred negatívnym pôsobením ekonomických síl na rodiacom sa globálnom trhu. Vzhľadom na to, že ekonomika sa má v značnej miere podieľať na rozvoji a skvalitňovaní života človeka a celej spo-

⁶ Za prvého teoretika spoločensky zodpovedného podnikania sa vo všeobecnosti považuje Howard R. Bowen. V knihe *Social Responsibilities of the Businessman* napísal, že spoločenská zodpovednosť predstavuje úsilie podnikateľov o také stratégie a rozhodnutia alebo o vykonávanie takých aktivít, ktoré sú žiaduce z pohľadu cieľov a hodnôt našej spoločnosti.

ločnosti, má táto požiadavka celospoločenské opodstatnenie a vyplývajú z nej nároky na správanie ekonomických subjektov, ktoré pôsobia na národnom i globálnom trhu. Predpokladá zodpovedný prístup ekonomických subjektov ku všetkým činnostiam, ktoré sa na ňom realizujú, a tiež ku všetkým subjektom, ktoré sa doňho zapájajú alebo ktorých svojimi činnosťami zasahujú. Ich povinnosťou je prebrať zodpovednosť za priebeh i výsledky procesov na svetovom trhu, ako aj za ich dôsledky. Z tejto požiadavky plynú aj nároky na prípravu ľudského kapitálu pre globálnu ekonomiku.

Vychádzame z toho, že pedagógovia, ktorí vyučujú na ekonomických fakultách, si uvedomujú predovšetkým fakt, že náročné úlohy pre vzdelávací systém v jednotlivých štátoch kladie rozvíjajúca sa nová ekonomika. V nej sú hlavnou formou kapitálu informácie, znalosti a vedomosti, ktoré sa priamo premietajú do inovácií. Predovšetkým ide o nové vedomosti a zručnosti, ktoré súvisia s rozvojom nových informačných technológií, ale zároveň sa vyžaduje aj celková zmena spôsobu myslenia budúcich ekonómov. V tejto súvislosti sa žiada poukázať na to, že aj keby boli postupne do edukačného procesu na ekonomických fakultách implementované najnovšie poznatky a znalosti z oblasti ekonomiky či manažmentu, ťažko postačujú k tomu, aby sa budúci absolventi bezproblémovo integrovali do hospodárskych a ďalších spoločenských štruktúr v súčasnom prepojenom svete a dokázali sa v nich reálne uplatňovať. Napriek tomu, že v štruktúrach ekonomických inštitúcií po celom svete dnes nachádzame kvalitný ľudský potenciál, schopný využívať informačné a komunikačné technológie, modernizovať a intenzifikovať výrobu či implementovať do ekonomických činností inovatívne ekonomické nástroje, stratégie, rozhodnutia ekonomických subjektov sa niekedy presadzujú bez toho, aby boli zvažované ich dopady na človeka, na región, spoločnosť, ako aj prírodu. Na zodpovedný prístup k nim môže budúcich ekonómov upozorňovať GRV, ktoré zdôrazňuje požiadavku spoločenskej zodpovednosti a objasňuje potrebu zodpovedného prístupu voči ľuďom, regiónom či spoločnostiam, ktorých sa ekonomické činnosti priamo či nepriamo dotýkajú, ako i na zodpovedný prístup k prírode.

Vzhľadom na to, že ekonomické fakulty prostredníctvom odborných predmetov poskytujú študentom predovšetkým odborné ekonomické vzdelanie⁷, toto vzdelanie sa žiada dopĺňať aktuálnymi poznatkami o dianí vo svete, o hodnotách, tradíciách, ideológiách, ale aj rizikách, ktoré vplyvajú na životy

⁷ Napríklad Ekonomická univerzita v Bratislave na svojej stránke uvádza: „Absolvent školy je ekonóm, ktorý ovláda všeobecné ekonomické teórie, osvojil si poznatky z národohospodárskej politiky, podnikového hospodárstva, manažmentu, marketingu, financií, kvantitatívnych metód v ekonómii, informatiky, práva a ďalších disciplín využívaných v hospodárskej praxi a ktorý dokáže komunikovať aspoň v dvoch svetových jazykoch“ (Ekonomická, 2012).

ľudí v rôznych častiach glóbu. Spoločnosť, kraj, región, ale i kultúra, tradície, vierovyznanie, to všetko istým spôsobom ovplyvňuje priebeh a výsledky ekonomických procesov. Práve nové vzdelávacie prístupy, medzi ktoré sa radí i GRV, obsahujú témy ako ľudské práva a slobody, miléniové rozvojové ciele, trvaloudržateľný rozvoj, interkultúrna komunikácia, obchod a rozvoj a ďalšie, by mohli dopĺňať a rozširovať aktuálne znalosti budúcich ekonómov. Samozrejme za predpokladu, že toto vzdelávanie bude vhodným spôsobom implementované do edukácie na ekonomických fakultách.

Niektoré aktuálne poznatky o javoch a dianí vo svete síce študenti ekonomických fakúlt získavajú vďaka tomu, že venujú pozornosť informáciám, ktoré sú šírené hlavne médiami. Rovnako ale môžu získavať ďalšie informácie a poznatky, a to vďaka niektorým predmetom, najmä spoločenskovedným predmetom či humanitným predmetom, ktoré absolvujú v priebehu štúdia na ekonomických fakultách (Politológia, Sociológia, Globálne problémy ľudstva, Ľudské a občianske práva, Etické problémy globálnej spoločnosti, ale aj do predmetov Európske integračné procesy, Medzinárodné vzťahy a zahraničná politika, Socio-kultúrne dimenzie medzinárodných vzťahov, Environmentálna politika, Trvalo-udržateľný rozvoj, Medzinárodná podnikateľská etika, Podnikateľská etika, Ekonomická sociológia a podobne). V nich sa môžu stretávať aj s viacerými problémami, ktoré má vo svojom obsahu aj GRV⁸.

Napríklad *Spoločenská zodpovednosť podnikania* je jednou z ťažiskových tém predmetu Podnikateľská etika, ktorý sa vyučuje na viacerých ekonomických fakultách. Na spoločenskú zodpovednosť podnikania či sociálnu zodpovednosť firiem istým spôsobom upozorňujú aj niektoré ďalšie predmety, ktoré sa vyučujú na ekonomických fakultách, napríklad na Katedre ekonomiky, Katedre marketingu, ale i na Katedre manažmentu a podobne. A taktiež, zodpovednosť subjektov, ktorí pôsobia na globálnom trhu, by určite nemala chýbať medzi kľúčovými témami GRV. Práve na ekonomických fakultách by jeden z cieľov tohto vzdelávacieho prístupu mal byť zameraný na formovanie takého správania, ktoré berie na zreteľ globálne problémy, ktoré trápia súčasný svet, usiluje sa ich eliminovať či predchádzať vzniku ďalším. Napriek tomu, že ekonomická globalizácia a nová ekonomika prinášajú celý rad pozitívnych efektov, zároveň prinášajú celý rad problémov, spôsobujú mnohé otrasy spoločenských štruktúr a nielen pozitívne ovplyvňujú sociálne a kultúrne, ekologické a ďalšie podmienky, v ktorých žijú súčasní obyvatelia planéty. Beck (2011, s. 81–82) v tejto súvislosti upozorňuje na tzv

⁸ O tom, že vysoké školy a univerzity v súčasnosti na Slovensku ponúkajú niektoré predmety, ktoré sa nejakým spôsobom dotýkajú tém GV a GRV, informuje štúdia Globálne (rozvojové) vzdelávanie na Slovensku – doterajší vývoj a perspektívy (Taldíková, 2011).

„ekonomickú jednookosť“, ktorá súvisí s tým, že na prvom mieste je „úžitok vyplývajúci z produktivity, a až potom, často ani nie na druhom mieste, sa uvažuje o tom, aké ohrozenia sú s tým spojené“. Na takúto „ekonomickú jednookosť“ či „ekonomickú slepotu voči rizikám“⁹ by mali byť upozorňovaní budúci absolventi ekonomických fakúlt, a to napríklad v súvislosti s nebezpečenstvom vzniku globálnej ekologickej krízy. Možno súhlasiť, že aj keď nie je ľahké presne určiť jej následky, „je pravdepodobné, že pustošenie Zeme povedie k prírodným a spoločenským katastrofám“ (Kolářský, 2011, s. 22). Keďže ekologické problémy vo svete sa zaraďujú medzi témy, ktoré sa v rámci GRV vyučujú v školách, a to vo všetkých stupňoch, táto téma by nemala chýbať ani v GRV na ekonomických fakultách. V súvislosti s ekologickými problémami, no i s ďalšími (napr. svetová ekonomika a globálne problémy ľudstva, ekonomický, sociálny a kultúrny vývoj rozvojových krajín, spravodlivý obchod – nástroj udržateľného rozvoja a iné) sa v GRV žiada vyzdvihovať požiadavku spoločenskej zodpovednosti v globálnej ekonomike. Okrem niektorých ďalších predmetov na ekonomických fakultách, ktoré už na túto požiadavku upozorňujú, by aj GRV malo vhodným spôsobom vyzdvihovať spoločensky zodpovedné konanie. Zámerom pritom je, aby študenti pochopili, že rešpektovaním tejto požiadavky možno predchádzať vzniku nových problémov či kríz v ekonomike a v spoločnosti. Často sa totiž pozornosť budúcich ekonómov jednostranne upriamuje iba na ekonomický rast, pričom ohľady voči ďalším neekonomickým hodnotám sú zatlačované do úzadia. Pritom ekonomický rast nemožno uskutočňovať bez ďalších zložiek rozvoja, a tak je potrebné zabezpečovať adekvátnu distribúciu takéhoto rastu, ekologickú udržateľnosť pri dosahovaní rastu a korektné spravovanie štátu (Kingsbury et al., 2008, s. 11). Táto skutočnosť rozhodne implikuje spoločensky zodpovedné správanie, ktoré by mali vyzdvihovať viaceré témy, zaradené do GRV na ekonomických fakultách. Súčasne by mali poodhaľovať aj druhú stranu prebiehajúcich procesov na globalizujúcom sa trhu, najmä tienisté stránky ekonomickej globalizácie a ich negatívne dopady na samotný trh, ako aj na obyvateľstvo vo svete. Napríklad na nerovnosti v rozvoji, globálne nerovnosti medzi vyspelými krajinami a rozvojovými krajinami a ich nerovný rozvoj ako dôsledok nerovnej výmeny. Má charakter závislosti, pričom vzájomná závislosť – interdependencia – je charakteristickou črtou celej svetovej ekonomiky, vrátane jej jadra. Práve na ekonomických fakultách je dôležité oboznamovať študentov o všetkých dôsledkoch, ktoré so sebou prináša ekonomická globalizácia. Aj o tom, že jej vplyvy a dopady v podobe nákladov, resp. výnosov, nie sú rovnaké pre rôzne krajiny či regióny, pričom

⁹ Taktiež označenie Becka (2011).

problémy vznikajú najmä v krajinách tretieho sveta s nevybudovaným funkčným právnym systémom a slabou ekonomickou stabilitou.

Súčasne treba uznať, že s fenoménom globalizácie sa študenti ekonomických fakúlt nepochybne vo výučbe stretávajú, a to na viacerých predmetoch, no vysvetľuje sa predovšetkým so zreteľom na jej prínosy pre ekonomiku a zreteľ sa kladie na ekonomickú globalizáciu. Práve GRV by malo poukazovať na spoločenské zmeny, ktoré sa spájajú s ekonomickou globalizáciou a neprinášajú automaticky vyššiu kvalitu života obyvateľov vo svete, ale naopak, prinášajú aj zlé životné podmienky a množstvo problémov. Žiada sa poukázať napríklad na celý rad činností, ktoré zahŕňa voľný pohyb kapitálu, na veľkú dimenziu nelegálnych globálnych pohybov, v dôsledku ktorých dochádza k rozvoju šedej a čiernej ekonomiky vo svete, k prepájaniu mocenských elít v rámci planéty, k prehlbovaniu rozdielov medzi časťami sveta, k zlyhávaniu národných kontrolných mechanizmov a k niektorým ďalším javom, ktoré majú negatívne konzekvencie pre niektoré skupiny obyvateľstva na Zemi a napokon aj pre život a existenciu človeka. Práve poukázaním na to, že nezodpovedné počínanie niektorých aktérov na globalizujúcom trhu prináša celý rad problémov niektorým ľuďom, skupinám i národom v súčasnom svete, môže GRV vystrihať budúcich absolventov pred podobným správaním.

V neposlednom rade, GRV by malo upozorňovať na riziká aktuálnych vývojových trendov vo svetovej ekonomike, ktoré vedú k finančnej, demografickej, potravinovej a environmentálnej kríze. Ide o rizikové oblasti, ktoré signalizujú nielen protirečivý vývoj ekonomického rastu a trvalej udržateľnosti, ale aj neistý vývoj na svetových finančných trhoch a globálne demografické zmeny, ako aj trendy ohrozujúce svetovú potravinovú bezpečnosť (Hvozdková, 2008). Cieľom je, aby si vzhľadom na informácie o takýchto rizikách dokázali študenti uvedomovať, že postupujúca globalizácia je niekedy sprevádzaná bezohľadnou konkurenciou a spája sa s ničím neobmedzovaným pohybom medzinárodného kapitálu, čo pre mnohých ľudí vo svete nastoľuje rôzne podmienky pre život. A to napriek tomu, že napríklad na iných predmetoch im globalizácia bola predstavovaná tak, že ide o proces, ktorý bude zasahovať všetky časti sveta a bude sa vo všetkých štátoch usilovať o vytváranie rovnakých podmienok.

Ako sa uvádza, „nejen světová ekonomika, ale celá oblast mezinárodních vztahů (včetně politických) je místem, kde se globální problémy rodí, působí a vyvíjejí, a je jimi také nejvíce zpětně ovlivňována“ (Jeníček, Foltýn, 2003, s. 7). Nepochybne je s nimi potrebné oboznamovať budúcich odborníkov v oblasti ekonomiky a podnikania. Napríklad s tým, že globalizácia podporila vznik nových a mocnejších nadnárodných spoločností a hospodárska moc sa dostala do rúk megakorporácií, čo negatívne ovplyvňuje hospodársku

súťaž. Veľké korporácie sú schopné investovať veľké prostriedky na výskum informačných, komunikačných systémov a technológií, pomocou ktorých kontrolujú a ovplyvňujú procesy na svetovom trhu, pričom takmer nejavia záujem pomáhať chudobnejším oblastiam sveta a ich obyvateľom. Kritici globalizácie v tejto súvislosti hovoria o bipolarizácii sveta, o akomsi jeho rozdelení na bohaté a silné krajiny na jednej strane a chudobné a závislé krajiny na strane druhej, pričom narastá tzv. global outerclass, t. j. globálna, sociálne vylúčená trieda. Bohatými krajinami sú tie, ktoré sú domovskými pre spoločnosti, prejavujú sa ako multinacionálne korporácie a vychádzajú z nich investície do zahraničia (materské krajiny) a chudobnými krajinami sa zase stávajú tie, ktoré sú príjemcami investícií zo zahraničia a ich ekonomika sa postupne stáva závislou na iných štátoch (hostiteľské krajiny). Práve toto je jedným z dôležitých problémov, ktorými by sa malo zaoberať GRV na ekonomických fakultách. Na rozširujúcu sa priepasť medzi chudobou rozvojových krajín a obrovským bohatstvom najvyspelejších krajín. Ako napríklad Rolný a Lacina uvádzajú: „Súčasný stav ekonomického vývoja, najmä disproporcía medzi vyspelými krajinami a krajinami tzv. tretieho sveta, sa stáva globálnou etickou výzvou“ (Rolný, Lacina, 2004, s. 41). Je výzvou k zodpovednosti za situáciu vo svete, na ktorej má zásluhu aj rozvíjajúca sa globálna ekonomika.

Problémom je napríklad aj to, že rozvíjajúca sa globálna ekonomika sa nezameriava na uspokojovanie skutočných ľudských potrieb, ale podporuje konzumnú životnú stratégiu, dôsledkom čoho vzniká aj globálna environmentálna kríza. Rastúcu ponuku, vyvolávanie nových potrieb (pseudopotrieb) či rozširovanie potrieb, totiž len zdanlivo možno hodnotiť pozitívne. Súčasne sa totiž zvyšuje konzum, čo si vyžaduje nachádzať nové zdroje energií a surovín, pričom dochádza k ich plytvaniu. Práve vplyv novej ekonomiky na životné prostredie vyvoláva potrebu stanoviť hranice spotreby obmedzených prírodných zdrojov a racionálne využívať energetické zdroje tak, aby bol zabezpečený technický rozvoj, ekonomická produktivita, požadovaná kvalita produkcie a napokon – bezpečný a kvalitný život ľudí. Globalizácia a zvýšený pohyb tovaru, ale i spotreby, súvisia s potrebou – udržateľnosti výroby a spotreby, čo znamená zodpovedne využívať statky a služby, ktoré uspokojujú základné potreby a zvyšujú kvalitu života, pričom minimalizujú využívanie prírodných zdrojov, ale i odpadov a znečisťujúcich látok tak, aby neboli ohrozené budúce generácie. „Súčasná environmentálna kríza svedčí o tom, že ľudia často žijú na úkor iných, že žijú nezodpovedne – v tejto súvislosti sa ekologická kríza ukazuje ako prejav ľudskej nezodpovednosti“ (Kolářský, 2011, s. 28–29). Prostredníctvom GRV možno dávať budúcim absolventom do pozornosti nebezpečenstvá, ktoré sa spájajú s environmentálnou krízou. Toto vzdelávanie by malo poukazovať na to, že táto kríza vzniká

vďaka nezodpovednému správaniu ekonomických subjektov voči životnému prostrediu a v tejto súvislosti aj zdôrazňovať potrebu stanovovať hranice spotreby obmedzených prírodných zdrojov a racionálneho využívania energetických zdrojov tak, aby v záujme bezpečného a kvalitného života ľudí bol zabezpečovaný technický rozvoj, ekonomická produktivita či zodpovedajúca kvalita produkcie. V tejto súvislosti môže GRV poukazovať napríklad na výhody recyklácie, používania alternatívnych energetických zdrojov a podobne.

4 Diskusia a závery

Nový vzdelávací prístup – globálne rozvojové vzdelávanie sa postupne udomácňuje na slovenských školách, ktoré tak reagujú na novú situáciu v rýchle sa meniacom svete. Svoje miesto si nachádza najmä na základných a stredných školách, kde sa s implementáciou GRV do školských osnov začalo už v prvej polovici roka 2006. Iná situácia je na slovenských vysokých školách a univerzitách, kde sa predmety s globálnou a rozvojovou tematikou väčšinou zaraďujú do školského kurikula ako voliteľné. Prítom sa nazdávame, že GRV je aktuálne aj pre terciálnu sféru vzdelávania, nakoľko práve vysoké školy a univerzity majú pripravovať vysokokvalifikovaných odborníkov pre pôsobenie v novej, vedomostnej spoločnosti a výraznou mierou prispievať k demokratickému rozvoju, vedecko-technologickému pokroku, hospodárskemu rastu či sociálnemu zabezpečeniu, zvyšovaniu zamestnanosti a podobne. Navyše, mnohým študentom vysokých škôl a univerzít stále uniká prepojenosť s globálnymi problémami a svetovými vzťahmi, pričom podľa nás je tento stav možné do istej miery zlepšiť aj pomocou implementácie GRV do edukačného procesu.

V súčasnosti existuje výučba predmetov povinného alebo voliteľného charakteru, ktorá má vzťah ku globálnej a rozvojovej tematike na týchto vysokých školách: Trnavskej univerzite v Trnave – Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce, Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, Univerzite Komenského v Bratislave – Fakulta sociálnych a ekonomických vied a Pedagogická fakulta, Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici – Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Paneurópskej vysokej škole – Fakulta ekonómie a podnikania, Ekonomickej univerzite v Bratislave – Fakulta medzinárodných vzťahov, Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave – Fakulta misijnej práce a tropického zdravotníctva. Ako uvádza Národná stratégia pre globálne vzdelávanie (2012, s. 4), prednášajúcimi na týchto predmetoch boli vo väčšine prípadov externisti z praxe. Z tohto dôvodu sa kládol dôraz na praktické zameranie výučby, interaktívne vzdelávanie a v niektorých prípadoch až neformálne vzdelávacie metódy.

Z odporúčaní pre implementáciu GRV v podmienkach vysokých škôl možno zhrnúť, že:

- Vysoké školy pedagogického zamerania môžu začleňovať ciele, témy a princípy GV do študijných programov pre vzdelávanie budúcich učiteľov a môžu sa venovať výskumu v oblasti výučby GV.
- Vysoké školy iného zamerania môžu zahrnúť globálne témy a témy rozvojovej spolupráce do náplne štúdia formou voliteľných, povinne voliteľných alebo povinných predmetov. Súčasne vysoké školy môžu uskutočňovať výskum zameraný na rozvojovú pomoc.

V príspevku sme poukázali na to, že za účelom prípravy budúcich absolventov ako globálnych občanov, a zároveň budúcich odborníkov pre národnú a hlavne globálnu ekonomiku, je nanajvýš potrebné GRV vhodným spôsobom implementovať do edukačného procesu na ekonomických fakultách. Tento nový vzdelávací prístup im umožní získať ďalšie potrebné vedomosti, ako aj sociálne zručnosti, či spôsobilosti potrebné pre ich profesijnú kariéru na svetovom trhu a v súčasnej rýchlo sa meniacej spoločnosti. Cieľom implementácie GRV do edukačného procesu na ekonomických fakultách je dosiahnuť, aby študenti porozumeli prebiehajúcim spoločenským procesom, uvedomovali si výhody, ale aj povinnosti, ktoré sa spájajú s fenoménom globálneho občianstva a následne dokázali kriticky nazerať na spoločenské dôsledky ekonomických zmien a procesov na súčasnom globalizujúcom sa trhu. Taktiež ich má upozorňovať na to, že vytváranie globálneho konkurenčného prostredia naráža na viaceré problémy.

Keďže významnou úlohou tohto vzdelávacieho prístupu je upriamiť pozornosť študentov na požiadavku spoločenskej zodpovednosti, ktorá je pre nich aktuálna ako pre budúcich občanov, ale súčasne aj pre odborníkov pre oblasť ekonomiky, je oprávnené veriť, že implementáciou GRV do edukačného procesu sa ekonomické fakulty zaslúžia o eliminovanie mnohých problémov, ktoré vznikajú v dôsledku nezodpovedného správania niektorých účastníkov globálneho trhu. Práve poukázanie na nezodpovedné správanie ľudí, skupín či národov vo svete, a hlavne na dôsledky takéhoto správania, má u budúcich absolventov vzbudiť pocit zodpovednosti. GRV im pomáha kriticky nazerať na javy a procesy vo svete, hodnotiť ich nielen z ekonomického aspektu, ale uvedomovať si aj ich širšie dôsledky a následne hľadať vhodné riešenia. Možno dúfať, že na základe zodpovedného prístupu budúcich ekonómov k plneniu a realizovaniu ich úloh, zodpovedného prístupu k partnerom, ktorí sú zainteresovaní v ekonomických transakciách či k životnému prostrediu, zaznamenáme v budúcnosti oveľa menej problémov a rovnako kríz, ktoré vznikajú v ekonomike, ale týkajú sa nás všetkých.

Z predchádzajúceho textu preto chceme zdôrazniť, že v reálnom edukačnom procese je potrebné zostaviť vyučovacie jednotky so zameraním nie na vedomosti (aj keď aj), ale najmä na rozvoj osobnostných kvalít a uvedomenie si problémov systémového, holistického, globálneho charakteru. V tomto ponímaní globálnu výchovu a z nej vychádzajúce globálne rozvojové vzdelávanie chápeme ako koncepciu, ktorá má za úlohu vplývať na osobnosť študentov najmä po stránke nonkognitívneho rozvoja, za účelom formovania postojov, hodnôt, názorov a ovplyvňovania vnímanosti pre problémy sveta, uľahčiť porozumenie sociálnym, environmentálnym, ekonomickým a politickým procesom vo svete, rozvíjať kritické myslenie a formovať globálne občianske postoje. Aj keď čiastkové ciele GRV možno rozdeliť na tri hlavné domény: afektívne ciele (postoje a hodnoty), psychomotorické ciele (zručnosti, schopnosti) a kognitívne ciele (vedomosti), za východiskové domény sa považujú afektívne a psychomotorické ciele. Pri kognitívnych cieľoch sa dôraz kladie najmä na vyššie myšlienkové operácie, ako napr. analýza, syntéza, hodnotenie, tvorivosť, kritické myslenie.

Keďže aktuálnou úlohou ekonomických fakúlt po celom svete je poskytovať budúcim ekonomickým aktérom také vzdelanie, aby sa dokázali dobre umiestňovať na globálnom trhu, aj GRV tu má dôležité miesto a úlohy. K tomu, aby budúci ekonómovia mohli reálne pôsobiť v inštitúciách globálneho trhu, dnes už totiž nestačia iba odborné vedomosti, na ktoré sa hlavne zameriava edukačný proces na ekonomických fakultách. Tie by im poskytovali iba „ekonomický“ náhľad na ekonomické javy a procesy na národnom i globálnom trhu, no nakoľko ekonomické subjekty dnes realizujú svoje činnosti po celom glóbe a stretávajú sa tu s rôznorodými spoločenskými podmienkami, ako aj s rôznymi problémami, práve globálne rozvojové vzdelávanie im ponúka komplexný náhľad na globálnu a rozvojovú problematiku vo svete, formuje ich názory a postoje. Jeho dôležitou úlohou je upozorňovať budúcich ekonómov na negatívne vplyvy globálnej ekonomiky a súčasného ekonomického rozvoja na životné prostredie, no i na niektoré krajiny, štáty, skupiny obyvateľstva a individuálne subjekty. Aj GRV sa môže vhodným spôsobom podieľať na výchove zodpovedných globálnych občanov, a zároveň odborníkov pre globálny trh, hoci u niektorých študentov by mohli vzniknúť pochybnosti, či je „trh z učebníc ekonómie“ reálnym trhom¹⁰.

Na záver si dovoľíme konštatovať, že implementácia moderných koncepcií vzdelávania, ktoré vychádzajú z aktuálnych trendov spoločnosti, ale i z moderných poznatkov pedagogickej teórie, do procesu vysokoškolskej výučby je efektívnym nástrojom podpory kvality a excelencie vysokých škôl. Nie je to len implementácia vyššie analyzovanej koncepcie GRV, ktorá určite nie

¹⁰ O tom pochybuje Blaha (2009) v príspevku Zabudnime na ekonomický rast, ide o prežitie!

je jediným možným riešením súčasných celosvetových problémov, ale sme zástancami aplikácie prvkov i iných moderných koncepcií, ktoré môžu byť prínosné. V našom prípade konkrétne globálna výchova a GRV môžu prispieť k:

- hlbšiemu porozumeniu rôznorodosti a nerovností na svete, podporiť väčší záujem o súčasné problémy planéty a ľudstva;
- oboznamovaniu sa s úlohami humánneho, sociálneho a kultúrneho kapitálu v ekonomickom rozvoji a s prekážkami, ktoré takému rozvoju bránia;
- internacionalizácii vzdelávania, súčasne posilniť prestíž a atraktivnosť ekonomických fakúlt vo svete (*kvalita sa následne prejaví napríklad v náraste kvalifikovanej pracovnej sily, ako aj v konkurencieschopnosti ekonomických subjektov, v ktorých budú absolventi ekonomických fakúlt aktívne pôsobiť po ukončení štúdia*);
- rozvoju kritického myslenia vysokoškolských študentov, a zároveň k motivácii – aktívne sa zaujímať o súčasné problémy vo svete, ako aj aktívne sa spolupodieľať na ich riešení;
- získavaniu ďalších potrebných vedomostí asociálnych zručností či spôsobilostí potrebných pre profesijnú kariéru na globalizujúcom sa ekonomickom trhu a v súčasnej rýchlo sa meniacej spoločnosti. GRV sa tým výrazne podieľa na formovaní odborného profilu absolventov vysokých škôl.

Literatúra

- BECK, U. 2011. *Riziková spoločnosť*. 2. vyd. Praha: Slon. 431 s. ISBN 978-80-7419-047-6.
- BLAHA, L. 2009. *Zabudnime na ekonomický rast, ide o prežitie!* [online]. c2009, poslední revize 11. 4. 2009 [cit. 2013-03-22]. WWW: <http://blisty.cz/art/46355.html>
- CENKER, M. (ed.). 2013. *Rozvojové vzdelávanie: témy a metódy*. Bratislava: Nadácia Pontis. 162 s. ISBN 978-80-968229-9-7. WWW: http://www.nadaciapontis.sk/tmp/asset_cache/link/0000035346/Rozvojove%20vzdelavanie_ekniha.pdf
- Deklarácia a program výchovy k demokratickému občianstvu – program prijatý Radou európy v roku 1999* [online]. c1999, poslední revize neuvedena [cit. 2013-04-27]. WWW: <http://www.radaeuropy.sk>
- Ekonomická univerzita v Bratislave* [online]. c2012, poslední revize 1. 10. 2012 [cit. 2013-04-25]. WWW: <http://www.portalvs.sk/sk/vysoka-skola/ekonomicka-univerzita-v-bratislave>
- FLAŠIKOVÁ-BEŇOVÁ, M. 2012. *Rozvojové vzdelávanie a aktívne globálne občianstvo* [online]. c2012, poslední revize 30. 11. 2012 [cit. 2013-04-18]. WWW: <http://www.europar1.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2012-010155+0+DOC+XML+V0//SK>

- Global Education Guidelines: A Handbook for Educators to Understand and Implement Global Education* [online]. c2012, posledná revízia [cit. 2013-04-29]. WWW: <http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/ge/GE-Guidelines/GEguidelines-web.pdf>
- HVOZDÍKOVÁ, V. (ed.). 2008. *Riziká aktuálnych vývojových trendov vo svetovej ekonomike: Finančná, demografická, potravinová a environmentálna kríza*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV. 147 s. ISBN 978-80-7144-170-0.
- JENÍČEK, V., FOLTÝN, J. 2003. *Globální problémy a světová ekonomika*. Praha: C. H. Beck. 269 s. ISBN 80-7179-795-2.
- KINGSBURY, D., ET AL. 2008. *International Development: Issues and Challenges*. Basingstoke: Palgrave-Macmillan. 375 p. ISBN 0-2305-7341-X.
- KOLÁŘSKÝ, R. 2011. *Filosofický význam súčasnej ekologickej krízy*. Praha: Filosofia. 154 s. ISBN 978-80-7007-361-2.
- KRONEGGER, S., MRAK, K., SUŠA, R. 2010. *Príručka globálneho občianstva*. Lučana: Slovenské centrum pre komunikáciu a rozvoj. 78 s. ISBN 978-80-970163-2-6. WWW: http://www.gerc-net.info/media/uploads/gerc_net_info/ws_manual_slovak.pdf
- LYSÝ, J. 2007. *Globálne rozvojové vzdelávanie*. Bratislava: Album. 180 s. ISBN 978-80-968667-7-9.
- Maastricht Global Education Declaration: European Strategy Framework for Improving and Increasing Global Education In Europe to the Year 2015* [online]. c2002, posledná revízia 26. 2. 2009 [cit. 2013-04-25]. WWW: <http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/ge/GE-Guidelines/GEgs-appl.pdf>
- Národná stratégia pre globálne vzdelávanie na obdobie rokov 2012–2016* [online]. c2012, posledná revízia 20. 8. 2013 [cit. 2013-04-25]. WWW: [http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_39D5F8CBBFAFE676C1257B390040012C_SK/\\$File/130325_Narodna_streteria_globalne_vzdelavanie_2012_2016.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_39D5F8CBBFAFE676C1257B390040012C_SK/$File/130325_Narodna_streteria_globalne_vzdelavanie_2012_2016.pdf)
- Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011–2015* [online]. c2011, posledná revízia 25. 3. 2011 [cit. 2013-04-25]. WWW: http://www.mzv.cz/file/612334/Narodni_strategie_globalniho_rozvojoveho_vzdelavani_pro_obdobi_2011__2015.pdf
- OECD Štúdie. Ludský kapitál: Ako ovplyvňuje váš život to, čo viete* [online]. c2007, posledná revízia 15. 2. 2013 [cit. 2013-04-19]. WWW: <http://www.oecd.org/insights/38435897.pdf>
- ROLNÝ, I., LACINA, I. 2004. *Globalizace, etika, ekonomika*. 2. vyd. Věrovaný: Jan Piszkiwicz. 298 s. ISBN 80-86768-04-X.
- ŠTAHEL, R. 2012. *Výchova k občianstvu ako problém politickej filozofie*. In *Filozofia, kultúra a spoločnosť v 21. storočí*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, s. 83–90. ISBN 978-80-8094-967-9.
- SUCHOŽOVÁ, E. 2013. *Globálne rozvojové vzdelávanie – vzdelávanie pre 21. storočie*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. 64 s. ISBN 978-80-8052-474-6.
- TALDÍKOVÁ, E. 2011. *Globálne (rozvojové) vzdelávanie na Slovensku – doterajší vývoj a perspektívy* [online]. c2011, posledná revízia 26. 2. 2013 [cit. 2013-04-22]. WWW: http://www.gerc-net.info/media/uploads/gerc_net_info/analysis_of_ge_slovakia.pdf

Grantová podpora KEGA 2012, projekt č. 006SPU-4/2012, Implementácia globálneho rozvojového vzdelávania do edukačného procesu na ekonomických fakultách.

Autori

Mgr. Eva Svitačová, PhD., Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Fakulta ekonomiky a manažmentu, Katedra spoločenských vied, Tr. Andreja Hlinku 2, 949 76 Nitra, Slovenská republika, e-mail: eva.svitacova@fem.uniag.sk

PhDr. Anna Mravcová, PhD., Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Fakulta ekonomiky a manažmentu, Katedra spoločenských vied, Tr. Andreja Hlinku 2, 949 76 Nitra, Slovenská republika, e-mail: mravcova.anna@fem.uniag.sk

PaedDr. Tímea Zaťková, PhD., Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Fakulta ekonomiky a manažmentu, Katedra pedagogiky a psychológie, Tr. Andreja Hlinku 2, 949 76 Nitra, Slovenská republika, e-mail: timea.zatkova@uniag.sk